

VITA

CSEJTEI DEZSŐ

Véleményem tézisszerűen az alábbi pontokban összegzem:

1. Fejér Ádám dolgozata igen aktuális — mondhatni szomorúan aktuális — kérdést taglal, melynek újragondolása egyre időszerűbbnek tűnik.

2. A tanulmány gondolatmenetével, summázatával alapvetően egyetértek, a részletek tekintetében viszont az alábbi észrevételeket tenném:

a) A tanulmány által befutott szellemi ív világosan kivehető, azonban ennek bizonyos szakaszai olykor homályba borulnak. A világos vonalvezetés ott folytatódik, ahol korábban eltűnni látszott — tehát logikai törésről nem beszélnek —, de az átkötésekben nagyobb figyelmet kellene fordítani az érthetőségre, követhetőségre.

b) A szerző által vázolt humán műveltség paradigmáját túl spirituálisnak tartom, hiányolom belőle ennek az életformára gyakorolt kisugárzását, abban az értelemben, ahogy erről — mint második, megjavított fűsziszről — Nietzsche beszél a 2. (vagy 3.) Korszerűtlen elmélkedésben.

c) A filozófiatörténész szemével nézve a fogalomhasználat olykor zavarónak tűnik (olyan kategóriák esetében, mint pl. "transzcendens létigazság", a "lét *normái*", "transzcendens lét*normák*" stb.). Ezek újragondolását feltétlenül szükségesnek látom, még akkor is, ha ezek jelentése korábbi tanulmányokban már pontosan megfogalmazódott. Így pl. a lét normativitásáról csak egy konzekvens keresztény kontextusban tudok beszélni, erről azonban itt nincs szó. Másrészt kidolgozatlanak érzem a normák keletkezésének, *projiciálásának* problémáját is: mitől vagy kitől lesz valami norma? A normák érvényességének —

egyébként helyesen hangsúlyozott — problémájához szorosan hozzátartozik a normák *tételezésének* kérdése is.

d) A dolgozat külön érdemének tekintem a "személyes kiválóság" szükségességéről mondottakat: érzésem szerint pont erre, egy "demokratikus" neozsenialitásra lenne manapság nagy szükség.

e) A humán műveltség kilátásait némiképp borúlátóbban ítélem meg, mint a szerző. A tömeg "jóindulatú semlegességével" szemben én inkább a humán műveltség "rezervátum"—jellegéről beszelnék, valahogy abban az értelemben, ahogy Karl Rahner a kvalitatív katolicizmusról beszélt.

GAUSZ ANDRÁS

A tanulmányban (kiáltványban?) leírt tételek jogosságáról nem akarok vitatkozni. Véleményem szerint az említett kérdések többsége legalább Nietzsche óta, vagy ennél is régebbi időktől — talán már Don Quijote nevezetes lovagi fogadalmától — jelen van olyan szellemi körökben, ahol a "humán kultúra", illetve a kultúra egyáltalán, értéknek számít. Nietzsche röviddel szellemi összeomlása előtt az eljövendő két évszázad rendkívüli sötétségéről, a "nihilizmus korá"—ról beszélt. Most ennek a közepén vagyunk. Nietzsche — saját bevallása szerint — le tudott számolni korának "nihilizmus"—ával, le tudta harapni, s ki tudta köpni a szájába mászott kígyónak fejét. Vajon mi képesek vagyunk-e erre? Ha jól értettem, itt is erről van szó. A tanulmányokban szerepel egynéhány a filozófiában használatos, filozófiainak látszó terminus is. Ezeket nem ártana pontosabban definiálni. Nem tudom pl. mit is értünk az "igazság metafizikai koncepció"—ján? Kire kell itt gondolnunk? Arisztotelészre, Kantra, vagy Heideggerre? Vagy valaki másra? Nem hiszem, hogy az igazságnak létezik valamilyen általánosan elfogadott, "metafizikai koncepció"—ja.